

N:o 11.

Af herr **J. G. Hazén**, om skrifvelse till Kongl Maj:t i fråga om inskränkning af godstrajiken under sön- och högtidsdagar m. m.

Det torde få anses såsom en erkänd sanning, att frihet till helgdagshvila är en helig rättighet, hvilken såväl af religiösa som af humana skäl bör inom samfundet framkämpas åt så många som möjligt. Der denna frihet genom påtvingadt jordiskt arbete onödigtvis undantränges eller förhindras, uppkommer från de magtegendes sida en svår förnärmelse emot sjelfva människovärdet.

Hvad vår religionslära i berörda hänseende säger om hvilodagen är oss alla väl bekant. På grundvalen af det »tredje budet» hafva vi i vår svenska lagbok efterskrifna borgerliga helgdagsbud: »Idkar någon å sön- eller högtidsdag emellan klockan sex om morgonen och klockan nio om aftonen handtverk eller annat arbete, som uppskof tåla kan, straffes med böter högst tjugo riksdaler, utan det sker till egen eller annans nödortf. Lag samma vare, om kramlåda eller annan dylik bod å sådan sabbatstid till salu öppnas». (Straffl. d. 16 febr. 1864 kap. 7 § 3). Till dessa och andra stadgar kommer gammal god kristlig sed och för öfrigt mångfaldiga strömmar af personlig fromhet.

I anledning häraf är det nog på många — ja, måhända man vågar säga, på de flesta områden i vårt land så stäldt, att omkring våra sön- och högtidsdagar råder åtminstone någon utvertes helgd eller åtminstone hvila från jordiskt arbete. — Riksdags- och domstolsförhandlingar äro då inställda. Statens och kommunernas äldre embetsverk äfvensom affärsmännens lokaler äro då stängda. Qvarnar, fabriker, bruk och andra likartade inrättningar äro då på det hela taget i hvila.

Landtmännen hafva då lemnat sina näringskällor och äfven dagakarlen unnar sig då ro.

Så mycket mer väcker det uppmärksamhet, att *jernvägsrörelsen* i vårt land tagit så långt afstånd från helgdagsbudet. Kommer man till *statens* jernvägar, så märker man ej några djupare spår af helgdags-hvila, och vänder man sin granskning åt de *enskilda* jernvägarne, så är förhållandet naturligtvis något olika, beroende på vederbörande styrelser — på deras egen aktning för hvilodagen, så ock på deras omtänksamhet om underlydande folk. Men på det hela taget är mycket öfrigt att önska. Det torde ej kunna förnekas, att i både norr och söder finnas sådana jernvägar, der mellan helgdagar och söndagar näppeligen finnes någon annan skilnad, än att de förra äro att anse såsom de mest ansträngande arbetsdagarne. Å dessa är nemligen ofta nog en mera ymnig persontrafik, uppmuntrad såväl genom förmånliga biljettpris som ock genom s. k. godtköps- eller lusttåg, hvilka åtminstone stundom äro så anordnade, att de synas åsyfta mera att vinna den uppväxande ungdomens tillgångar än att derjemte främja dess sanna väl. Härtill kommer ock den fortgående *godstrafiken* — och detta i dess mest *materialistiska gestalt*, för hvilken här och der icke ens större högtidsdagar eller bönedagar äro skonade. Till skydd för jernvägsbetjeningen finnas visserligen reglementariska bestämmelser om s. k. frisöndagar; men närmare undersökning i ämnet torde gifva vid handen, att de ställen ej äro få, der dessa bestämmelser mera tillhöra papperet än verkligheten.

Öfver nu påpekade missförhållanden hafva allvarliga bekymmer uttalats från många håll och af många olika skäl.

Som kraftigast hafva dock dessa rört sig omkring godstrafiken å sön- och högtidsdagar. Då denna i *regel* måste anses såsom sådant arbete, som uppskof tåla kan, så kan den näppeligen försvaras inför det redan förut anförda borgerliga helgdagsbudet — och då naturligtvis ännu mindre inför det religiösa. Den vanvördnad för hvilodagen och för dess ändamål, som dermed uppenbaras — oriktig i sig sjelf — har ock med sig förnedrande exempel bland allmänheten, och detta desto farligare, som ju jernvägsrörelsen innehar en mycket inflytelserik och beherskande ställning inom vårt folks ekonomiska och sociala lif. Genom ifrågavarande godstrafik lägges ock onödigtvis ett hårdt tvång på de stora skaror, som tjenstgöra vid jernvägarne; ty förutom det, att ett betänkligt materialistiskt intrång göres på deras samvets- och religionsfrihet, blifva de ock beröfvade den helgdagshvila och ledighet, som annars pläga tillkomma svenska medborgare.

Som förändring till det bättre är högst önskvärd, så torde den ock, med redlig vilja, ej heller vara alldeles omöjlig. I det praktiska affärslandet England är ju så godt som all godstrafik instäld å hvilodagen; hvarför skulle ej något motsvarande kunna komma till stånd äfven hos oss? Här såsom annorstädes behöfva vi en *normalarbetsvecka*. Men denna försvinner, om vi — såsom tyvärr mångenstädes skett — tappa bort helgdagsbudet, hvilket, utöfver dess religiösa ändamål, i humanistiskt hänseende är ett värn särskildt för de beroende och för de små gent emot öfvermagt samt påträngande vinnings- och njutningslystnad.

Under förhoppning, att det ämne, som nu framhålles, är i sig sjelft så starkt, att det genom dess egen inneboende kraft förmår tränga sig fram till seger, göres med denna motion värdsamt försök att på ifrågasvarande område uppresa helgdagsfrihetens fana.

Skaror af helgdagsvänner torde väl förefinnas, hvilka förmena, att man borde gå ännu längre och ännu mera omfattande, än hvad här särskildt framhålles. — Ja, villigt medgifves, att skall man se på *behofvet*, så kräfvdes mycket mer. Men vid den till vårt folks sannskyldiga frigörelse oundvikliga stora reformen omkring helgdagsbudet synes det för tillfället mest trängande och derfor ock lämpligast att gripa tag just här. Kommer man äntligen en gång derhän, att staten, som är den störste arbetsgifvaren i vårt land, börjar på nyssnämnda område att reformera sig sjelf, så får man hoppas, att den under intryck af framträngande god opinion ock skall i mån af möjlighet och behof fortgå till sina öfriga verksamhetsfält. Och vidare: börja jernvägsbolagen att lemna tillbörlig gärd åt helgdagshvilan, så synes ej osannolikt, att detta skall helsosamt återverka till flera andra bolag eller enskilda, hvilka till äfventyrs å sön- och högtidsdag ur hålla sina underlydande bundna genom sådant jordiskt arbete, som uppskof tåla kan.

Alltså: på samma gång det nu ingångna nya tidehvarfvet sättes i samband med helgdagsbudet — det urgamla och grundläggande sociala frihetsbudet — och på samma gång detta nu närmast sker på en punkt, der genom uppenbara missförhållanden så mycket talar för en snar förbättring, göres genom denna motion värdsamt anhållan,

att Riksdagen behagade besluta skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning, i hvad mån godstrafiken under sön- och högtidsdagar må kunna inskränkas å alla jernvägar inom landet, så ock med begäran att i anledning häraf åtgärder må vid-

tagas och förslag till nödiga bestämmelser må afgifvas, hvilka äro till fromma för såväl hvilodagens helgd som ock för helgdagsfrihet åt jernvägsbetjeningen.

Stockholm den 22 januari 1900.

J. G. Hazén.

N:o 12.

Af herrar **C. Johansson** i Aflösa och **W. Bengtsson** i Häradsköp, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om indragning till statsverket af de s. k. marketenteri- och lägerkassornas inkomster m. m.*

Genom Kongl. Maj:ts bref till intendentsdepartementet den 15 november 1897 är föreskrifvet, rörande användandet af de till de särskilda truppförbandens s. k. marketenteri- och lägerkassor m. fl. hörande medel, att desamma »skola såsom dittills af cheferna för vederbörande truppförband disponeras till betäckande af sådana utgifter för manskapets nytta, förbättrade anordningar vid lägerplatserna samt andra ändamål, afseende truppförbandet i sin helhet, till hvilka medel ej blifvit i stat eller eljest anvisade».

Genomgår man redogörelserna för de olika regementenas lägerkassor, så finner man, att dessa hafva en synnerligen rikligt flödande inkomstkälla i afgiften för marketentierörelsen, hvori ingår rättighet att sälja öl till såväl manskapet som allmänheten. Från denna ölutskänkning kommer alltid hufvudparten af inkomsterna, och får således truppförbandens manskap genom att betala mer, än hvad den försålda varan i sjelfva verket är värd, i ganska betydlig mån bidraga till de inkomster, som enligt ofvan nämnda kongl. bref skola användas till deras nytta, oaktadt många af manskapet äro i knappa omständigheter och väl behöfde sina penningar till nyttigare ändamål än att gifva dem ut för en vara, som de allt för väl kunde undvara och lyckligtvis i de flesta fall ej använda i sina hem.